

idemque est de amore, et de quocumque alio habitu infuso, quotiescumque connaturaliter fit. Quod addo, quia si Deus velit elevare potentiam ad agendum ultra latitudinem habitus, poterit quidem id facere, non tamen per solam naturalem perfectionem potentiae, sed per aliquod majus auxilium supernaturale, ut infra tractando de augmento gratiae videbimus.

18. Altera dicti fundamenti pars solvitur. Ad aliam vero partem illius fundamenti, quæ erat de duplice vitalitate actus, jam satis responsum est, ostendendo distinctionem vel non esse bonam, si membra illa in re ipsa distinguuntur; vel non esse necessariam, si sola denominatione, et per conceptus rationis multiplicantur, et neutro modo aliquid deservire ad explicandum vel intelligendum actum vitalem sine influxu proximo potentiae vitalis. Non omittam autem advertere circa vitalitatem remotam, immerito et non consequenter ibi sub disjunctione dici, vitalitatem remotam actus supernaturalis provenire ab anima vel potentia ejus; nullo enim modo fieri potest ut proveniat a potentia, quia vel potentia influit immediate in actum, et tunc actus non habet a potentia vitalitatem remotam, sed proximam; vel non influit, et tunc actus nullam vitalitatem habet a potentia, quia nullo modo comparatur ad illam ut ad principium activum remotum, sed tantum ut ad principium passivum. Accedit quod idem auctor in probatio-ne hoc plane fatetur, dicens vitalitatem radicalem provenire a vita substantiali, et ideo provenire a naturali virtute animæ; potentiae autem nullo modo dant vitam substantialiem, neque ad hoc habent naturalem virtutem; ergo nullo modo potest ab eis esse vitalitas radicalis. Ultra hoc vero jam ostendimus vitalitatem, neque a vita substantiali radicaliter esse posse, nisi sit proxime a potentia in eadem vita substantiali radicata.

19. *Objectio solvitur.* — Cum autem objiciatur vitalitatem proximam esse supernaturalem, et ideo non posse fieri a potentia, dato antecedente, negatur consequentia; quia hæc vitalitas nihil est nisi actio vel dependentia, quæ, licet in se supernaturalis sit, potest immediate fluere a potentia elevata modo a nobis declarato, et in sequenti capite amplius declarando. Sed instari potest, quia ex dictis sequitur actum illum non esse vitalem, ut est ab habitu, sed tantum ut est a potentia et anima. Ergo vitalitas actus non est ab habitu; hoc autem repugnat, cum sit supernaturalis; er-

go. Respondeo aliud esse loqui de re ipsa, aliud de denominatione, vel respectu a quo illa sumitur. Loquendo de re, nihil est in actu vitali, vel vitalitate ipsa, quod non fiat ab habitu, et hoc probat argumentum, et satis est in superioribus declaratum: loquendo vero de respectu et denominatione, verum est visionem, verbi gratia, denominari actum vitalem, quatenus dicit respectum emanationis a principio vitæ, vel proximo, vel principali, non vero quatenus est ab objecto, vel ab specie, vel ab habitu extrinsecus infuso, vel ab auxilio, vel a Deo ipso; sicut etiam denominatur actus immanens per respectum ad potentiam, et non ad alia principia. Et hoc modo non repugnat, imo necessarium est actionem supernaturalem dicere aliquem respectum ad principium naturale, et inde sumere aliquam denominationem, quam non sumit a principio supernaturali. Sicut etiam actio causæ secundæ, ut ab illa manat, dicit aliquem respectum ad illam, quem non dicit ad causam primam, licet nihil sit in actione quod non fiat a causa prima; imo licet illam ratio, quæ est ad causam secundam, eo modo quo fit vel resultat, fiat etiam a causa prima; potest enim esse ab illa tanquam a causa efficiente, licet non sit ad illam tanquam ad terminum, ut per se notum est; ita ergo vitalitas ipsa fit ab habitu, licet illam denominationem non per respectum ad habitum, sed ad potentiam accipiat.

CAPUT VI.

UTRUM HABITUS INFUSUS, VEL POTENTIA, SIT PRINCIPALIS CAUSA PROXIMA ACTUS SUPERNATURALIS.

1. *Occasio hujus capituli.* — Certum unum, alterum probabile. — *Dubium, ratioque dubitandi.* — Hæc difficultas petitur in tertio argomento in cap. 4 relieto, et in fundamentis contrariæ sententiae capite superiori tractatae, et de illa fuse disserui in 1 tom. 3 partis, disputat. 31, sect. 6, in solutione quarti argumenti; nonnulla vero in præsenti addenda occurunt, propter novas impugnationes postea subortas. De his ergo habitibus infusis, dubitari non potest quin sint propria et principalia principia in suo ordine suorum actuum, quia sunt ejusdem ordinis, et quia isti habitus participant rationem potentiarum connaturalium ipsis actibus. Unde etiam probabilius est habitus hos in essentiali entitate

sua esse perfectiores ipsis actibus. Sunt ergo principia proxima virtute propria et connaturali, et cum concursu sibi debito influentia in suos actus. Et in hoc sensu illos efficiunt, ut principia proxima principalia. Et in hoc conveniunt omnes Doctores, qui de his habitibus et eorum efficientia recte sentiunt. Difficultas vero est, an potentia informata habitu efficiat actum, ut principale principium ejus, vel ut instrumentale. Et ratio dubitandi est supra posita, quæ sumitur ex parte intellectus, et influxus quem necessario adhibere debet ut actus sit vitalis, quia intellectus non potest habere naturalem virtutem proximam, qua influat in actum supernaturalem; ergo nec potest influere per modum principii principalis; ergo per modum instrumenti. In contrarium vero est, quia hic modus agendi per modum instrumenti non videtur sufficere ut actus sit vitalis, voluntarius et liber.

2. *Prima sententia distinguit.* — In hoc puncto diversæ sunt sententiae. Prima distinguit de potentia operante per habitum, vel per solum auxilium; et de operante per solum auxilium admittit instrumentaliter operari; de operante vero per habitum, dicit efficiere ut principium principale. Hæc tribuitur Dominico Bannez 2. 2, quæst. 24, artic. 6, dub. 2, ad 7, ubi expresse ponit posteriorem partem. Priorem vero non ita absolute affirmat, quia non admittit hos actus elicere a potentia sine concursu habitus; tamen ex hypothesi ita sentire videtur, quia si potentia operaretur sine habitu cum solo auxilio, non haberet in se principium formale quo constitueretur in actu primo, ut esset causa proportionata ad talem actum; nam solum auxilium non confert hanc proportionem, et quoties potentia operatur aliquid excedens, et sibi suoque interno principio improportionatum, concurrit ut instrumentum, non ut principium principale.

3. *Secunda sententia absolute affirmat.* — Alvarez, disp. 68. — *Prima ratio pro hac sententia.* — Confirmatur ex D. Thoma. — Secunda opinio simpliciter affirmat hos actus fieri a nostris potentias, ut in principiis propriis et principalibus, sive cum habitu, sive absque illo per auxilium operentur. Ita opinantur multi ex modernis, et quidam illorum dixit contrariam sententiam, saltem de potentia cum habitu operante, esse improbatum; quoad aliud vero membrum, de potentia operante cum solo auxilio, esse minus probabile. Rationes generales, et complectentes

utrumque membrum sunt: prima, quia instrumentalis efficientia non sufficit ut actus sint vitales, voluntarii, liberi ac meritorii, quia vitalis actio est a principio intrinseco, ut tale est; ergo tale principium debet influere in actum per virtutem innatam, sola enim illa est intrinseca, et manans in tali potentia ex principio substantialis vitæ. Actus item voluntarius debet esse a principio intrinseco, quo operans se moveat, teste Aristotele et D. Thomas illum referente 1. 2, quæstione sexta; actio autem instrumentalis non est a principio intrinseco. Ergo repugnat actum esse voluntarium, et esse ab homine tantum ut instrumento, et ideo D. Thomas 1 part., quæst. 103, art. 4, ad 2 et 3, dixit quod, si voluntas ita moveretur ab alio, ut non se moveret, ejus actus non esset voluntarius nec meritorius, quia nec esset liber. Actio enim libera requirit intrinsecam potentiam agendi et non agendi, quod repugnat instrumento, de cuius ratione est ut operetur motum ab alio. Denique meritum etiam requirit causalitatem moralem; ergo ad illud non sufficit causalitas instrumentalis. Confirmaturque hæc ratio ex his quæ D. Thom., in variis locis, de modo agendi causæ instrumentalis docet. Nam quæst. 24 de Veritat., artic. 1, ad 5, dicit, instrumentum quod vere et proprie tale est, non agere libere, cum non agat nisi quatenus alias eo uitetur. Deinde quæst. 3 de Potent., artic. 7, ad 7, dicit instrumentum solum attingere effectum virtute principalis agentis, quæ in instrumento est intentionaliter, et per eam defert virtutem principalis agentis. De voluntate autem non potest dici quod solum defert virtutem Dei, alias solum passive et tanquam inanime concurreret. Denique 1 part., quæst. 45, art. 5, docet divus Thomas de ratione instrumenti esse habere, ex propria virtute, actionem præviā ad effectum principalis agentis; hæc autem actio prævia nec inventur nec cogitari potest in effectione actuum supernaturalium a nostris potentias; ergo non possunt esse instrumenta.

4. *Secunda ratio.* — *Tertia ratio.* — Secunda ratio sit, quia in omni actione instrumenti necessarium est principale agens, cui actio præcipue tribuatur, ipsumque denominet; sed respectu horum actuum nulla est causa quæ ab eis denominetur, præter hominem; ergo ipse est causa principalis talium actuum. Unde, cum non efficiat illos nisi per potentias suas elevatas, eadem potentiae erunt principia proxima principia talium ac-

tuum. Minor (cætera enim clara sunt) probatur, quia respectu talium actuum Deus non potest dici causa principalis, quæ ab eis denominetur; nec enim Deus dicitur credens aut sperans, etc., ut per se constat; ergo solus homo esse potest causa principalis. Nec enim ibi alia causa intervenit vel denominatur ab his actibus, nisi homo operans. Tertia ratio: effectus non dicit formalem et intrinsecam dependentiam a causa pure instrumentalis; sed isti actus dicunt formalem et intrinsecam dependentiam ab intellectu vel voluntate; ergo non procedunt ab eis, tanquam ab instrumentis. Major probatur, quia instrumentum non concurrit ad effectum principalis agentis per formam sibi propriam, et proportionatam cum effectu; ergo effectus non pendet intrinsece ac formaliter ab illo. Et signum a posteriori esse potest, quia talis effectus fieri potest a Deo immediate sine instrumento; ergo signum est non pendere intrinsece ab instrumento. Et hinc probatur minor, quia tanta est dependentia horum actuum a potentiis, ut neque ab ipso Deo fieri possint sine influxu potentiarum; ergo signum est pendere ab illis intrinsece, et consequenter ut a principiis principalibus. Unde videtur repugnare hos actus vitales procedere a potentiis, tanquam a principiis intrinsecis (sicut capite præcedenti diximus), et nihilominus procedere ab eis, ut a causis instrumentalibus.

5. *Quarta Ratio.* — *Ultima ratio.* — Quarta ratio sit, quia potentia habens formam propriam, et virtutem proportionatam et connaturalis suo actu, vel potius cui actus est connaturalis, non est instrumentum, sed principium principale agendi; sed intellectus vel voluntas informata habitu infuso habet virtutem proportionatam actu supernaturali, vel cui talis actus est connaturalis; ergo non est instrumentum, sed principium principale. Major probatur, nam hac ratione potentia visiva informata specie est principium principale visionis; idemque est de cæteris potentiis, et ex definitione causæ seu principii principalis id convincitur; causa enim secunda tunc in suo genere principalis censemur, quando virtutem propriam habet effectui producendo in suo ordine sufficientem. Minor autem probatur, quia potentia, verbi gratia, voluntas informata charitate, per illam fit potentia supernaturalis et ejusdem ordinis cum actu, et ideo connaturaliter amat. Propter quod etiam supra diximus habitum infusum attingere ratio-

nem potentie, et dare non solum facilitatem, sed potestatem operandi. Quinta ratio sit, quia alias sequeretur non aliter voluntatem esse causam amoris charitatis, quam sacramenta sint causa gratiæ, quia illa etiam instrumentaliter gratiam efficiunt; consequens autem est absurdum, quia alias, sicut sacramenta tanquam quid inanime gratiam efficiunt, ita et voluntas efficiet suum actum. Item sequitur quod, sicut Deus producit habitualem gratiam per baptismum, ita etiam posset producere actus vitales fidei vel amoris, quia, si ex parte actuum vitalium non repugnat instrumentaliter fieri ab aliqua re creata, ex parte ipsarum rerum vel facultatum non repugnabit hanc potius quam illam assumi, quia secundum potentiam obedientiale omnes creature æque subduntur virtuti divinæ.

6. *Tertia sententia probabilior asserit nostras potentias concurrere instrumentaliter cum gratia ad actus supernaturales.* — Nihilominus est tertia sententia, quæ affirmit potentias nostras concurrere ad efficiendos actus supernaturales, ut instrumenta divinæ gratiæ, sive quando illos efficiunt prius quam habitibus informantur, motæ tantum divino auxilio, sive quando jam informatae per habitus actus elicunt. Hanc opinionem censui non solum probabilem, sed etiam probabilem in 4 tom. 3 partis, disput. 31, sect. 6, ad 4, et 1 part., tract. 1, lib. 2, cap. 10, in fine, a qua recordendum non censeo, non obstante nova censura moderni scriptoris, quia libere et sine fundamento data est, nullum enim auctorem pro sua sententia refert, præter D. Thomam male allegatum, ut respondendo ad argumenta videbimus; nostram vero sententiam tenet Paludanus, in 4, distinct. 49, quæst. 1, num. 42, ubi expresse id affirmit de intellectu efficiente visionem Dei sine lumine gloriæ; tamen inde facile aliud inferitur, ut postea dicam, et in num. 41 idem auctor indicat. Et idem sentit Vasquez, 1 part., disput. 46, ubi in homine vidente Deum sine lumine gloriæ, quod possibile esse supponit, ait Deum fore principale efficiens visionis, intellectum vero esse instrumentum. Medina vero, 1. 2, quæst. 3, artic. 2, dub. 1, ad 7, expresse affirmit intellectum informatum lumine gloriæ produce re visionem beatificam, concurrensque instrumentaliter ad nostram beatitudinem efficiendam. In quo indicat quamdam rationem a posteriori, seu per extrinsecum medium, scilicet, quia non potest homo seipsum beatificare, ut causa principalis; et eodem modo

dicere possumus non posse hominem, ut causam principalem, sanctificare seipsum, aut se ad gratiam disponere, et similia. Deinde est hæc sententia consentanea modo loquendi Pauli dicentis 1 ad Corinth. 15: *Plus omnibus laboravi, non ego, sed gratia Dei mecum,* per quæ verba principalem efficientiam gratiæ tribuit, se vero tantum agnoscit tanquam gratiæ instrumentum. Item est conformis hic loquendi modus illi sententiae Pauli ad Rom. 8: *Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei;* nam, licet sit certissimum justos non ita agi ab Spiritu Sancto, quin etiam ipsi agant et se moveant, nihilominus ita agunt, ut non nisi per speciale elevationem, et actionem Spiritus Sancti, et tanquam ejus instrumenta se moveant et agant. Accedit hunc esse usitatum modum loquendi Patrum, qui totum negotium salutis nostræ tribuunt Deo et gratiæ ejus, tanquam principali agenti, nobis vero tanquam instrumentis ejus. Quod non negat prædictus auctor; exponit autem locutiones illas in quodam lato et improposito sensu. Cum tamen possint sine inconvenienti proprie intellegi, et id magis commendet gratiam Dei, libertatique nihil deroget (ut statim ostendam), supervacaneum est ad sensus improprios confugere, præsertim cum illæ locutiones doctrinales sint, et in doctrina triadenda improprietas et æquivocatio verborum maxime videnta sit. Et hæc quidem sufficere possent, ut nemo prudenter judicet vel dicere audeat hanc opinionem esse improbabilem, cum auctores graves ita sentiant, et habeat pondus gravioris auctoritatis satis probabile.

7. *Potentia sine habitu per solum auxilium divinum concurrit ut instrumentum ad actus supernaturales.* — Ut autem ratione illam confirmemus, et veram esse ostendamus, dicimus prius de potentia operante sine habitu per solum auxilium, et postea de operante per habitum. De priori est egregium testimonium D. Thomæ 2. 2., quæstione 173, artic. 4, ubi de prophetica cognitione sic inquit: *Moveatur mens prophetæ a Spiritu Sancto, sicut instrumentum deficiens respectu principialis agentis;* et subdit: *Moveatur autem mens prophetæ non solum ad aliquid apprehendendum, sed etiam ad aliquid loquendum, vel aliquid faciendum.* Et infra iterum subjungit: *Scientum est tamen quod, quia mens prophetæ est instrumentum deficiens, ut dictum est, etiam veri prophetæ non omnia cognoscunt, que in eorum visis, verbis aut factis Spiritus Sanctus intendit.* Utor autem hoc testimonio D.

Thomæ solum ad hanc partem probandam, quia, juxta ejus sententiam, profecto illa cognitio non fit per habitum, ut patet ex quæst. 171, art. 2. Et quamvis loquatur de prophetia in particulari, tamen ex illa sumitur evidens argumentum ad cæteros actus supernaturales, qui sine habitu fiunt; tum quia, licet non sint tam rari vel extraordinarii, sicut cognitio prophetica, non ideo sunt minus supernaturales, imo interdum sunt excellentiores, et præsertim est certum de actu charitatis, et ideo in eis non minus moventur potentiae ab Spiritu Sancto, tanquam instrumenta deficientia; tum etiam quia prophetica cognitio actus vitalis est, et, quoad assensum, probabilius est esse actum liberum, quando prophetia non est evidens, quod sèpius continet: et multo certius est prophetam libere moveri ad loquendum, vel agendum aliquid ex prophetica revelatione, et nihilominus ait D. Thomas in his omnibus prophetam operari ut instrumentum Spiritus Sancti; ergo instrumentalis effectio neque vitali actu, neque libero voluntario repugnat. Atque ita ruunt rationes omnes contrariæ opinionis, et merito inde sumitur doctrina generalis ad cæteros actus supernaturales, saltem sine habitu elicitos. Neque dici potest D. Thomam esse locutum lato modo, et impropriæ de instrumento, tum quia in rigore scholastico loquitur; tum etiam quia totum suum discursum in ea ratione instrumenti fundat; esset autem debile, imo ridiculum fundamentum, si non de proprio instrumento loqueretur.

8. *Probatur ratione prima pars hujus sententiae.* — Ratione probatur hæc pars, quia potentia per se sumpta non est virtus principialis sufficiens ad eliciendum actum infusum; sed, quando illum producit nondum habitu informata, non recipit virtutem intrinsecam ejusdem ordinis cum actu, per quam illum efficiat; ergo non facit illum ut principium principale; ergo ut instrumentale per divinum auxilium, tanquam per motionem Spiritus Sancti elevatum. Responderi potest negando minorem, quia licet in eo casu non infundatur potentiae habitus ad efficiendum actum, infunditur nihilominus forma aliqua per modum transeuntis, per quam sufficienter actuatur et elevatur potentia, ut actum supernaturale producat per modum principii principalis, quia illud auxilium non est minoris virtutis ad producendum quam habitus, licet sit minus permanens, quod accidentarium est ad rationem principii principalis.

Sed hæc responsio imprimis supponit, quoties voluntas, verbi gratia, elicit actum supernaturale sine habitu, prius natura recipere qualitatem aliquam per modum actus primi dantis voluntati potestatem ad eumdem actum. Hoc autem non solum incertum est, sed fortasse etiam falsum, ut supra lib. 3 ostensum est; quia nullum vestigium talis qualitatis in Patribus invenimus, vixque potest ille actus primus ab habitu distingui essentialiter, aut ratio reddi cur sit natura sua transiens, cum non sit per modum operationis, et alioqui sit qualitas spiritualis quæ a contrario agente corrumpi non potest, sed a solo Deo, a quo pendet in fieri et conservari, quod etiam habet habitus, ut latius in simili explicavi, dict. lib. 2 de Visione Dei, cap. 16. Deinde, quidquid sit de facto, nihilominus de potentia absoluta potest Deus elevare potentiam ad eliciendum actum supernaturale sine prævia infusione habitus, vel impressione aliquius actus primi supplentis vicem habitus (ut in eodem loco de Visione Dei, et in lib. 3 probavi), quia totus influxus habitus in actum est mere effectivus, et ab illo, ut sic, non pendet vitalitas actus, sed a sola potentia et anima, ut capite præcedente probavimus; ergo potest Deus per se supplere totam efficientiam habitus, nulla interposita qualitate; quia, sistendo in pura efficientia, verum est illud principium communiter receptum, posse Deum se solo facere quidquid potest per causam secundam facere. Hoc ergo posito, tunc potentia non efficeret actum per virtutem intrinsecam activam proportionatam effectui; ergo non ageret ut principalis causa proxima; ergo ut instrumentum. Et nihilominus actus ejus esset vitalis et liber; ergo saltem hoc argumento concludimus causalitatem instrumentalem potentiae non repugnare actioni vitali et liberae. Et qui easum illum de potentia absoluta non admittunt, solum in hoc fundantur, quod vitalitas actus essentialiter pendet ab habitu, vel qualitate aliqua extrinsecus adveniente, supplete vicem ejus; quod non solum gratis est dictum, et sine fundamento, verum etiam intelligi non potest, cum habitus vel qualitas illa neque sit formale principium vitae, neque ex illo manet, sed extrinsecus adveniat, ut supra latius declaravi.

9. *Effugium aliud diversum proponitur et suadetur.* — Aliter dici potest potentiam efficientem actum supernaturale sine habitu, non quidem esse integrum principium proximum principale actus, neque tamen esse

principium instrumentale, sed esse principium partiale proximum, et in eo genere principale, sicut potentia visiva, si confortaretur vel juvaretur a Deo ad videndum sine specie, nihilominus in suo genere ageret tanquam principium proximum et principale. Ita ergo in præsenti videtur dicendum, quia intellectus de se est principalis virtus ad intelligentum, et voluntas ad amandum, et hanc virtutem exercent quoties eliciunt actus, etiam supernaturales, cognitionis vel amoris, ideoque licet respectu illorum non habeant integrum virtutem necessariam ex parte potentiae, habent tamen aliquam, in suo genere principalem, quamvis partiale. Et suaderi hoc potest primo, ex ratione insinuata, quia voluntas, verbi gratia, concurrit ad hos actus ex vi innatae facultatis quam habet ad voluntum vel amandum (haec enim necessario et per se supponitur ad hos actus, quia influxus ejus est de essentia talium actuum, ut vitales sunt, sicut dictum est supra); ergo propria et et innata virtute præbet illum influxum; ergo ut virtus principalis, saltem partialis. Secundo, quia actus ille est proportionatus illi potentiae, ut ab illa procedit; ergo manat ab illa ut a principio proximo in suo ordine principali. Consequentia est clara, antecedens probatur; tum quia ille actus, verbi gratia, amoris, charitatis, essentialiter pendet a tali potentia; tum etiam quia objectum ejus continetur sub adæquato objecto voluntatis, quia non potest illa potentia ferri vel elevari extra objectum suum adæquatum; tum denique quia voluntas non influit in illum actum, nisi sub ratione amoris, sicut intellectus influit in visionem sub ratione intellectionis, quæ est proportionata tali potentiae. Denique confirmatur tertio, quia potentia influit in actum immediate per suam entitatem; ergo per virtutem quam ex se habet, et non ab alio principali agente et movente ad illum actum; ergo influit per virtutem suam naturalem. Neque enim dici potest influere per obedientiam communem omnibus rebus, quia vel haec nulla est, vel certe non sufficit; alias voluntas etiam posset elevari ad efficiendum actum intellectus, et e converso, et oculus corporalis posset elevari ad efficiendum visionem Dei; imo et res inanimis posset elevari ad efficiendum actus vitales, que omnia sunt absurdia.

10. *Potentia non concurrit ad actus supernaturales ut principium principale, etiam partiale.* — Probatur primo ratione, et ac-

toritate Philosophi. — *Probatur secundo.* — His vero non obstantibus, dicimus etiam hac ratione non posse potentiam concurrere ut principale principium proximum actus infusi, etiam partiale. Admittimus quidem intellectum, verbi gratia, influere in actum fidei immediate per suam entitatem et innatam virtutem, quæ, in se spectata, res quædam naturalis est; hoc enim, et a nobis in superioribus probatum est, et sequitur aperte ex suppositione facta, quod intellectus eliciat talem actum sine habitu, vel aliqua alia re supernaturali illi addita per modum actus primi; hoc enim posito, necesse est ut vel nihil faciat, vel per suam entitatem naturalem faciat. Nihilominus vero addimus intellectum non influere in talem actum per facultatem, seu potentiam naturalem, etiam partiale, quia, vere ac proprie loquendo, intellectus non habet naturalem potentiam vel virtutem ad efficiendos actus supernaturales, ut supernaturales sunt. Probatur primo ex proportione inter potentiam passivam et activam; quia, teste Aristotele, 9 Metaph., omni potentiae activæ naturali correspondet potentia passiva naturalis, et e converso; sed in anima nostra et potentia eius nulla est potentia naturalis passiva ad recipiendos habitus gratiæ, seu per se infusos; ergo neque habet potentiam naturalem activam eorumdem actuum. Nam profecto, cum isti actus intrinsece et natura sua sint immutantes, non minus respiciunt suas potentias ut recipientes, quam ut agentes; imo quodammodo principalius ad illas ut ad recipientes ordinantur, quia ultimus ac præcipuus formalis effectus eorum, qui est cognoscere vel amare, in receptione consummatur; ergo si hujusmodi actus non respiciunt potentias, ut receptivas per naturalem capacitatem, sed per obedientiam, multo minus possunt esse ab illis ut activis, per naturalem facultatem, sed ad summum per obedientiam activam. Secundo, quia nulla potentia naturaliter excedit terminos seu sphærām suæ activitatis; entitas autem supernaturalis est extra sphærām omnium rerum et virtutum naturalium; ergo impossibile est ut potentia naturalis, quatenus naturalis est, ordinetur vel extendatur ad efficiendam qualitatem ordinis supernaturalis, ut principale agens, etiam partiale. Et confirmatur ac declaratur hæc ratio; nam si intellectus, verbi gratia, haberet virtutem partiale ad efficiendam visionem beatificam, ad illam diceret naturalem habitudinem, et aliquo modo ab illa sumeret specifica-

cationem suam, et ad illam haberet aliquam inclinationem naturalem; et e converso, visio illa aliqua ex parte esset connaturalis illi potentiae; hæc autem omnia falsa sunt et absurdæ; ergo. Tandem si in intellectu esset partialis virtus principalis ad producendam visionem, vel in voluntate ad actum charitatis, profecto illa potentia, ut talis est, esset sub cura et providentia Dei, ut auctoris naturalis, et consequenter ad illum pertineret juvare hominem ad actum illius facultatis, complendo illam, vel supplendo defectum illius, sicut pertinet ad providentiam Dei creare animam rationalem in materia disposita, et in hoc supplere defectum proximi agentis, qui naturali virtute materiam disponere potuit. Atque ita ordo gratiæ esset naturaliter connexus cum hominis natura, quod dici non potest, ut in lib. 4 ostendi.

11. *Concluditur superior discursus.* — Hinc ergo concludimus, quando voluntas elicit actum infusum sine alio inhaerente principio physico supernaturali, non agere virtute naturali, sed obedientiali, quod nobiscum etiam sensisse videtur Vazquez 4. 2, disput. 22, cap. 2, num. 10 et 11; dicit enim in creatura rationali nullam esse potentiam naturalis ad beatitudem supernaturalem, neque activam, neque passivam; nam, licet in illa sit inchoata virtus, et potentia ad videndum Deum (quæ innata seu nativa vocari potest), non tamen dici potest naturalis potentia, quia hæc ita denominatur ex effectu naturali, quia videlicet ad solum actum naturale dicit intrinsecam habitudinem, quæ illi sit connaturalis, et a qua possit naturalis potentia denominari. Unde adjungit idem auctor, nullum hactenus dixisse, esse in homine potentiam naturalem ad videndum Deum, sed obedientiam, non communem aliis rebus, sed propriam talium facultatum. Sed quia universalis negativa difficile habet probationem, certius dicemus, si aliqui fortasse hanc vocant potentiam inchoatam naturalem, intelligentes esse materialiter potius quam formaliter; nam in entitate et origine illa potentia naturalis est; et nihilominus, quando elevatur ad efficiendum actum, non agit ut naturalis potentia, sed ut obedientialis, quia neque agit juxta mensuram suæ virtutis et perfectionis, neque cum concursu sibi naturaliter debito, sed superioris ordinis. Atque hinc tandem concluditur tunc non agere talem potentiam per modum virtutis principalis, sed per modum instrumenti. Probatur, quia virtus pro-

xima principalis operatur juxta mensuram suæ naturalis virtutis et perfectionis; item operatur cum concurso sibi debito naturaliter, et cum proportione, vel etiam propensione naturali ad talem effectum; nihil autem horum in his potentis reperitur respectu actuum supernaturalium; ergo non sunt principia principalia talium actionum, etiam quoad partiale influxum quem circa illas habent, ut satis probatum ac declaratum est; ergo sunt instrumentalia, quia inter hæc non est medium. Directe idem probari potest, quia potentia obedientialis activa ex suo genere instrumentalis est, utique respectu primi agentis, respectu cujus dicitur obedientialis, quia solum juxta imperium ejus et motionem, seu auxilium, apta est operari; hoc enim satis est ad rationem instrumenti, cum sit ultra mensuram et naturam proximæ facultatis, et per se pendeat a superiori agente habente principalem virtutem. Et hoc fiet evidenter respondendo contrariai objectionibus in proximo puncto propositis.

12. *Solutio principalis fundamenti.*—Et imprimis ad principale illarum fundamentum, negamus intellectum vel voluntatem, ex vi solius innatae potentie, quam habent ad influendum in actus supernaturales, esse principia principalia, etiam partialia, eorumdem actuum, quia tota illa potentia obedientialis est, ut declaravi. Et ideo non est simile quod ibi affertur de visu corporeo elevato ad vindendum sine specie, quia in illo casu visio nihilominus naturalis est quoad substantiam, et solum supernaturalis quoad modum ex parte speciei, et ideo potest visus naturali virtute in illum actum sibi connaturalem et proportionatum influere. At vero in praesenti actus sunt supernaturales quoad substantiam, et ideo excedunt naturalem virtutem potentiarum, etiam ut inchoatam, seu partiale. Ad primam autem probationem negatur consequentia; aliud enim est agere per innatam virtutem, aliud vero agere virtute principali, quod in virtute obedientiali est fere evidens ex dictis. Verumtamen etiam in virtute naturali invenitur; nam calor naturalis virtute innata et naturali agit in nutritione, et conversione alimenti in substantiam aliti, et nihilominus agit ut instrumentum animæ coniunctum; semen etiam efficit in generatione virtute innata, et nihilominus non censetur agere ut principale agens, sed ut instrumentum separatum generantis, cum tamen tam nutritio, quam generatio viventis, vitalis actio-

sit. Quid ergo mirum quod intellectus vel voluntas, concurrendo ad actum vitalem superioris ordinis per innatam virtutem, concurrat ut instrumentum Dei, quasi coniunctum illi per intimum auxilium gratiæ. Unde Hugo Victor., lib. 1 de Sacrament., part. 6, cap. 17: *Bona voluntas (inquit) instrumentum est, Spiritus Sanctus est artifex.*

13. *Diluitur secundum.*—Ad secundum, negatur antecedens; nam intellectus, verbi gratia, efficit actum visionis vel fidei, ut talis est in sua entitate et specie; ut sic autem est improportionatus naturali virtuti intellectus, cum sit superioris ordinis. Neque obstat quod actus ipse, cum sit creatus, naturaliter posset emanationem et dependentiam a potentia creata, quia postulat illam cum quadam excellentia et excessu, et ideo respicit illam facultatem, non ut activam naturaliter, seu cum proportione connaturali, sed tantum obedientiali, et ideo postulat fieri ab illa non ut a principio principali, sed ut ab instrumento. Non oportet ergo inter hunc actum et potentiam esse reciprocam habitudinem naturalem, ut videre licet in potentia passiva. Nam gratia et habitus infusi, quia sunt accidentia, naturalem habitudinem dicunt ad sua subjecta, et nihilominus ex parte subjecti non respondet naturalis habitudo seu potentia, sed tantum obedientialis. Ita ergo actus secundus, licet supernaturalis sit, quia talis est, nempe vitalis, connaturaliter respicit potentiam aptam influere, vel etiam influentem in ipsum, non tamen ita connaturalem ex parte potentie, sed obedientiale. Neque est in rigore verum, objectum hujusmodi actus contineri sub adæquato objecto connaturali tali potentie; nam Deus clare visus non clauditur sub objecto naturali intellectus; nec Deus, ut supernaturalis finis, clauditur sub naturali objecto voluntatis; nam, si hæc objecta essent naturalia, debitæ essent voluntati et intellectui virtutes et media necessaria ad illa attingenda. Sunt ergo illa objecta supra sphærā naturalis potentie; in se autem includunt communes et transcendentales rationes bonitatis et veritatis, et hoc satis est ut potentie possint ad illa objecta elevari, quamvis ipsis connaturalia non sint, et ideo nullo modo possint propria virtute, tanquam naturali vel principali, cum debita proportione operari.

14. *Hæc potentia in actus sub ratione talis amoris vel cognitionis influit.*—Neque etiam verum est has potentias non influere in hos

actus, nisi sub communi ratione intellectionis vel amoris, influunt enim etiam sub ratione talis amoris vel talis cognitionis; tum quia illi actus non solum sub generali ratione intellectionis vel amoris, sed etiam sub ratione fidei vel visionis, sunt actus vitales; ergo etiam, ut tales sunt, procedunt proxime a principio vitali; tum etiam quia potentia per talum actum attingit objectum, non solum sub communi ratione intelligibilis vel amabilis, sed etiam sub rationibus specificis, vel primæ veritatis testificantis, vel boni beatifici, super omnia diligibilis, etc.; tum denique, quia in physica efficientia, non est separabilis ratio specifica a generica, vel e contrario. Nam, licet metaphysice possit quis speculari rationem adæquatam sub qua potentia operatur, an sit magis vel minus universalis, illa non satis est ad cognoscendum in particulari modum agendi, et virtutem per quam potentia operatur, sed consideranda est ratio quæ in effectu attingitur, vel sub qua talis actio in specie fit, et sic non est separabilis ratio generica ab specifica, quia in re non distinguuntur, et sunt prout in re sunt.

15. *Ratio intellectionis vel amoris ad supernos actus contracta, est supernaturalis.*—Unde etiam fit ut ipsa ratio intellectionis vel amoris ad supernaturales actus contracta, in re sit supernaturalis, sicut communis ratio substantie, contracta ad Angelos, spiritualis est in illis; ideoque, licet potentie efficerent actus sub ratione intellectionis vel amoris, in talibus actibus non possent illas rationes efficere, nisi potentia obedientiali et instrumentali. Nam, licet communis ratio intellectionis dicatur proportionata virtuti naturali intellectus, tanquam principali principio, id intelligendum est de ratione intellectionis, non contracta ad supernaturalem intellectionem, vel potius de contracta ad intellectionem naturalis, imo et humani ordinis (ut sic dicam), nam ratio intellectionis abstracte sumpta, sicut est indifferens ad naturalem et supernaturalem, ita etiam est indifferens, ut sit proportionata vel improportionata naturali virtuti intellectus humani. Imo quodammodo improportionata dici potest, quatenus fortasse non potest naturaliter cognosci, quod ratio intellectionis possibilis homini communis sit ad intellectionem naturalem et supernaturalem, quia forte non potest naturaliter cognosci, quod aliqua intellectio supernaturalis quoad substantiam possibilis sit homini. Quod si hoc ignoratur, etiam non cognoscetur na-

turaliter ratio intellectionis humanæ, ut indifferens et abstracta a naturali et supernaturali. Quapropter, licet nos vere cognoscamus intellectionem supernaturalem et convenientiam ejus cum naturali, et ideo communem rationem intellectionis abstrahamus, id non satis est ut dicamus, vel illam rationem abstractam esse adæquatam et proportionatam naturali virtuti intellectus, ut principali principio intellectionis, vel hoc modo illam rationem communem efficere, ubicumque et quomodocumque invenitur; nam solum habet naturalem proportionem cum illa, ut contracta vel contrahibili ad naturalem ordinem; propter convenientiam vero potest elevari ad eamdem, ut elevatam ad supernaturalem ordinem, seu (quod idem est) ad actus supernaturales in quibus ipsa reperitur.

16. *Ad ultimam confirmationem.*—Ad ultimam denique confirmationem, jam responsum est potentiam, quatenus influit immediate in hujusmodi actum, influere per virtutem innatam, quæ, licet materialiter sit entitas quædam naturalis, in tali actu non agit connaturali modo, sed ut mota et elevata a principali agente, ac proinde ut instrumentum ejus, et tanquam potentia obedientialis. Neque oportet nunc generalem disputationem de potentia obedientiali aggredi. Nam, licet verissimum sit, in omnibus rebus creatis, respectu primi agentis esse aliquam obedientiam potentiam activam, quæ hactenus non nisi frivilis argumentis impugnata est, nihilominus negari non potest quin in his potentis inveniatur respectu actuum supernaturalium, et in unaquaque peculiari modo in ordine ad actus, quibus vitaliter informari potest. Unde attente distinguendum est de efficientia vel absolute sumpta, vel immanente, ut sic dicam; nam, priori modo loquendo, fortasse non repugnat unam potentiam elevari ad efficiendum actum alterius per actionem, quasi transeuntem (quod ad præsens nihil refert); posteriori autem modo, nulla potentia animæ elevari potest, etiam per potentiam obedientiale, nisi quæ illo actu potest vitaliter informari, formalem ejus effectum in se recipiendo, et per illum objectum intentionaliter attinendo. Quia non potest actus fieri ut immanens in potentia illum elicente, nisi qualitas, quæ est terminus talis actionis, possit eidem potentie suum effectum formalem tribuere. Et hoc modo verum est voluntatem non posse elevari ad eliciendam intellectionem, et sic de cæteris potentis.